

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ОСОБИСТІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК НА СТАТУС ПІДЛІТКІВ У ГРУПІ

Резюме

Метою цього дослідження є вивчення індивідуально-психологічних якостей підлітка як складової, що впливає на різні аспекти діяльності особистості та взаємодії з оточуючими. Особливим постає питання дослідження соціально-психологічного статусу серед підлітків та оцінка індивідуально-психологічних якостей, які сприяють цьому. Застосовано такі **методи**: опитувальник Кеттела для підлітків 14PF; методика «Визначення загальної самооцінки» Г.Н Казанцевої; тест міжособистісних відносин Т. Лірі; соціально-психологічний тест «Соціометрія» Дж. Морено; метод математичної обробки даних – коефіцієнту рангової кореляції Спірмена. **Результати.** В ході емпіричного дослідження було встановлено, що для даної вибірки підлітків характерні екстравертованість, врівноважений рівень емоційної стійкості, сором'язливість, енергійність, середній рівень самоконтролю, слабка мотиваційна діяльність. В той же час було встановлено той факт, що найбільша кількість респондентів має адекватну самооцінку, далі за кількістю йдуть респонденти з низьким рівнем самооцінки, і найменша кількість респондентів має високий рівень самооцінки. За результатами методики виявлення рівня міжособистісних відносин Т. Лірі було встановлено, що для підлітків характерні такі риси, як домінантність та дружелюбність. За результатами методики «Соціометрія» Дж. Морено було встановлено, що за результатами групових виборів найбільша кількість респондентів є позитивним вибором групи, а респондентів, які не мають жодного вибору у групі немає. **Висновки.** Так, було встановлено існування двосторонніх кореляційних зв'язків між шкалами специфіки взаємовідносин членів колективу та рівнями міжособистісних відносин ($p \leq 0,05$). Також було встановлено існування двосторонніх кореляційних зв'язків між шкалами «дружелюбність» та кількістю позитивних виборів групи в соціометрії ($p \leq 0,05$), та між індивідуальними властивостями і рисами характеру та специфікою взаємовідносин членів колективу ($p \leq 0,05$). Таким чином, було зроблено висновок, що індивідуально-психологічні особливості підлітків мають вплив на їх статус в групі.

Ключові слова: підлітки, індивідуально-психологічні особливості, самооцінка, міжособистісне спілкування, я-концепція, статус, соціалізація, атракція.

Вступ. Процес спілкування відіграє важливу роль у розвитку особистості, зокрема у підлітковому віці. Враховуючи те, що саме цей період є сенситивним періодом для розвитку будь-якого типу взаємодії зі соціумом та характеризується інтимно-особистісним спілкуванням, зрозуміло, що спілкування з однолітками набуває головного значення, під час якого підлітки встановлюють нові міжособистісні контакти, формують коло своїх інтересів, закладаються нові моделі життя, мислення та поведінки особистості. У цей час підлітки прагнуть самі вибирати собі друзів, орієнтуючись при цьому на власні інтереси та особисті симпатії. Така переорієнтація у спілкуванні з батьків та вчителів на коло друзів, послаблення схвалення та контролю з боку дорослих є цілком природньою та відповідає процесу становлення особистості, поступовому засвоєнню нею вимог суспільства, придбанню соціально значимих характеристик свідомості і поведінки, які регулюють її взаємини із суспільством. Соціальне середовище, як зауважив О. Запорожець, - є основою розвитку дитини тому, що в ньому існують всі матеріальні та духовні цінності, якими людина повинна оволодіти протягом свого розвитку (Максименко, 2007).

Крім цього, на початку підліткового віку відбувається криза самооцінки. Діти починають все більше бути незадоволеними собою. Оцінка себе вже залежить не тільки від вимог дорослих, а й від власних вимог до себе. До кінця підліткового віку самооцінка підлітка стає регулятором його поведінки, основу якої складають морально-психологічні особливості, що, в свою чергу, відображається у спілкуванні та взаємовідносинах з оточуючими та сприяє збагаченню досвіду спілкування, як з однолітками, так і з дорослими. До кінця підліткового віку, після активних пошуків та усвідомлення підлітком самого себе, особистісної нестабільності, уявлення про себе стабілізуються і утворюють систему внутрішньо узгоджених уявлень про себе – «Я-концепцію».

Визнаним є той факт, що в сучасних наукових дослідженнях А. Адлера (Адлер, 1998), Р. Бернштейна (Bernstein, 1980), І. Кона (Кон, 1990), М.

Обозова (Обозов 1979), Д. Фельдштейна (Реан, 2003) змістовно розкриваються та аналізуються особливості становлення особистості у підліткову віці, зокрема взаємозв'язок самооцінки зі ступенем задоволення своєю роботою, навчанням, життям та стосунками з оточуючими.

Відомо, що однією з особливостей підліткового періоду є завершення формування характеру. Саме в цей період, звертає на себе увагу акцентуованість деяких рис, які можуть бути досить вираженими, наприклад, такі риси, як: жорстокість або доброзичливість, поступливість або вимогливість, відповідальність або легковажність, скромність чи надмірна самовпевненість.

Слід зазначити, що, підлітковий вік також є одним з основних етапів в процесі становлення та розвитку емоційно-вольової сфери особистості. Вони з легкістю ставлять перед собою мету та формують шляхи її досягнення. Помітний розвиток набувають такі вольові якості, як: вміння долати труднощі та перешкоди, наполегливість, рішучість, самоконтроль, витримка, впевненість у досягненні своєї мети. В процесі власного пізнання, підлітки відкривають в собі все більше нових емоцій, переживань, красу навколишнього світу та нові відчуття власного тіла. Але, разом з цим пізнанням та усвідомленням власної унікальності потребує встановлення більш тісних міжособистісних відносин серед однолітків.

Цікавим, на наш погляд, є аналіз розуміння поняття «відносини» науковця В. Мясичева (Мясичев, 2011), який вважає оцінку та пізнання людьми один одного; атрактивність (симпатію); взаємодію та поведінку, складовими цілої системи зв'язків особистості із зовнішнім світом, яким притаманно вибірковість, свідомість та індивідуальність.

Теоретичне й практичне обґрунтування психологічних проблем взаємовідносин у малій групі, зумовлених соціальним статусом підлітків у групі, має місце в багатьох наукових працях Я. Морено (Морено, 2004), М. Обозова (Обозов, 1978), Б. Ананьєва, В. Бехтерева (Максименко, 2007).

Виходячи з того, що базовим поняттям, яке відображає положення особистості у групі є поняття «статусу», повністю розділяємо думку, що це показник становища людини у системі внутрішніх відносин, що визначає ступінь його авторитету в очах решти групи. Статус можна розглядати як реальну соціально-психологічну характеристику положення індивіда у системі внутрішньо-групових відносин, ступінь його реального авторитету в очах інших учасників (Немов, 2000).

Досліджуючи особливості міжособистісного спілкування сучасних підлітків, можна припустити, що самезадоволеність спілкуванням часто визначається соціометричним статусом підлітка у групі. Прийняття чи відторгнення підлітка колективом впливає на його самооцінку, на формування образу «Я – майбутнього», позначається на поведінці та психологічному благополуччі особистості. Беручи до уваги важливість впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на процес формування певного статусу підлітка у групі, наголошуємо на виділені саме взаємозв'язку між соціальним статусом в групі та психологічними особливостями, серед яких виділяємо властивості характеру та темпераменту (конфліктність, толерантність, товариськість, прихильність, тривожність, стабільність нервової системи, прямотинійність, агресивність, егоїстичність, відкритість тощо).

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні впливу індивідуально-психологічних якостей на статус підлітків в групі.

Методи збору даних: Для визначення індивідуальних властивостей і рис характеру було використано опитувальник Кеттела для підлітків, в якому чотирнадцять шкал-факторів відображають ту чи іншу властивість або рису характеру та описують їхні низькі та високі результати. Результати застосування даної методики дозволяють визначити психологічну своєрідність основних підструктур темпераменту і характеру. Причому кожен фактор містить не тільки якісну і кількісну оцінку внутрішньої

природи людини, а й включає в себе її характеристику з боку міжособистісних відносин. Крім того, окремі фактори можна об'єднати в блоки за трьома напрямками: 1. Інтелектуальний блок: фактори: В - загальний рівень інтелекту; М - рівень розвитку уяви; Q1- сприйнятливості до нового радикалізму. 2. Емоційно-вольовий блок: фактори: С - емоційна стійкість; О - ступінь тривожності; Q3- наявності внутрішніх напружень; Q4- рівень розвитку самоконтролю; G - соціальної ступінь прийняття моральних норм й організованості. 3. Комунікативний блок: фактори: А - відкритість, замкнутість; Н - сміливість; L - ставлення до людей; Е - ступінь домінування - підпорядкованості; Q2- залежність від групи; N – динамічність. Вивчення рівня самооцінки було здійснено за допомогою методики визначення загальної самооцінки Г.Н. Казанцевої. Опитувальник цієї методики складається з 20 питань, відповіді на які визначають певний рівень самооцінки підлітка, а саме, низькій, адекватній та високій. За для вивчення рівня міжособистісних відносин було застосовано методику Т. Лірі, яка спрямована, як для дослідження уявлення особистості про себе та ідеальне «Я», такі для вивчення взаємовідносин в групах. Методика складається із 8 шкал, за допомогою яких можна визначити тип міжособистісних відносин: авторитарний, егоїстичний, агресивний, підозрілий, підпорядкований, залежний, доброзичливий, альтруїстичний. Метою обробки результатів є отримання індексів восьми характерологічних тенденцій та обрахунків на їхній основі показників двох основних тенденцій: «домінування-підпорядкування» і "дружелюбність-агресивність (ворожість)"у стосунках між однолітками. Встановлення специфіки взаємовідносин серед підлітків у групі відбувалося за допомогою методики «Соціометрія» Дж. Морено, метою якої є виявлення так званих «соціометричних статусів», референтних груп, рівня згуртованості та наявності лідерів.

В емпіричному дослідженні взяли участь дві групи підлітків, учні середньої загальноосвітньої школи № 46 міста Києва. Перша група - 20 учнів 7-А класу, друга група - 20 учнів 7-Б класу віком 12-13 років.

Результати. Відповідно до отриманих результатів за опитувальником Кеттела для підлітків 14PF, було встановлено ряд індивідуальних властивостей і рис характеру. Було встановлено, що за фактором А (шизотемія-афектомія) 45% респондентів мають високий рівень прояву, який свідчить про те, що підліткам властива легкість, доброзичливість, вони позитивно ставляться до роботи в групі та є екстравертивними. 27,5% респондентів з середнім рівнем прояву мають врівноважені показники. Респонденти з низьким рівнем прояву, а саме 27,5% мають проблеми з адаптацією, схильні до ригідності. За фактором С (рівень емоційної стійкості) найбільший показник має середній рівень, а саме 42,5% що говорить про врівноважений рівень емоційної стійкості респондентів, 32,5% мають низький рівень прояву – такі підлітки чуттєві, емоційно збуджені, невротичні. Високий рівень – 25%, що говорить про емоційну стійкість, прагматичність підлітків та вміння знайти рішення із будь-якої ситуації. За фактором D (флегматичність-збудженість), найбільша кількість респондентів, а саме 70% мають низький рівень, що може говорити про інертність, низьку самооцінку, спокійність, прив'язаність. Говорячи про фактор Е (пасивність-домінантність) більше половини підлітків має низький рівень, який становить 55%, це означає що підлітки можуть бути залежними від інших, вони схильні розповідати навколишнім людям про себе та свої думки. 27,5% мають середній рівень – врівноважені якості між пасивністю і домінантністю, і лише 2,5% мають високий рівень, що говорить про самостійність, авторитарність. За фактором F (обережність-легковажність) більше половини респондентів має низький рівень прояву – 60%, це вказує, що респонденти обережні, мовчазні, надають перевагу залишатися в стороні. Інші респонденти розподілилися на середній та високий рівні, які становлять 20%. Високі показники говорять про людей імпульсивних, говірких, активних, вони швидко виконують завдання, але не завжди правильно. За фактором G (ступінь прийняття моральних норм), показники розподілилися майже порівну між високим та низьким рівнями. Високий рівень, який

становить 47,5%, характеризує надійних особистостей, вони педантичні і вимогливі до себе, не дозволяють собі та іншим порушувати морально-етичні норми поведінки. Низький рівень, який становить 42,5%, говорить про підлітків які мають проблеми з цілеспрямованістю, вони егоцентричні та стресостійкі. За фактором Н (боязкість, сором'язливість-сміливість, авантюризм), більше половини респондентів мають низький рівень – 55%, такі люди сором'язливі, скромні та похливі, не люблять проявляти ініціативу та брати участь у різних заходах. 37,5% має середні показники, і лише 7,5% мають високий рівень, що говорить про лідерів, людей, які полюбляють увагу, адреналін та яскраві емоції. За фактором І (реалізм-сенситивність) – 60% респондентів мають низький рівень, вони відрізняються незалежністю та самовдоволеністю, іноді можуть бути жорстокими. 22,5% респондентів мають середній рівень, а 17,5% підлітків – є емоційно чутливими, які не бажають брати на себе відповідальність. За фактором J (неврастенія, фактор Гамлета) найбільша кількість респондентів належить низькому рівню, який становить 72,5%. Цим респондентам характерні енергійність, впевненість, заповзятість. 10% мають високий рівень, що говорить про схильність до неврастенії, такі люди холонокровні індивідуалісти, вони стримані, злопам'ятні, не активні у команді. 17,5% мають врівноважені показники. За фактором О (самовпевненість-схильність до почуття провини) високого рівня не виявилось. Низькі показники мають 82,5% респондентів, що говорить про незворушність та довірливість, таких людей складно вивести з себе. 17,5% мають середні показники. За фактором Q_2 (ступінь групової залежності) 50% респондентів відповідають низькому рівню, який можна спостерігати у ведених людей, котрі довіряють думкам інших людей, прагнуть підтримки однопідумців. Високий та середній рівень мають по 25% респондентів. Високі показники відповідають незалежним людям, для яких не важлива думка інших. За фактором Q_3 (ступінь самоконтролю) більшість респондентів мають середній рівень самоконтролю. Низькому рівню – 30%, відповідає слабкий контроль їх волі, а високий

рівень – 25%, говорить про самоповагу особистості, впертість та відсутність образливості. За фактором Q₄ (ступінь внутрішньої напруги) більша половина респондентів має низький рівень – 57,5%, що говорить про слабку мотиваційну діяльність, яка є причиною відсутності досягнень. 37,5% респондентів мають середній рівень внутрішньої напруги. І лише 5% респондентів мають високий рівень, що характеризує нетерплячих, неспокійних і гіперактивних людей.

Крім цього, слід відмітити, що в процесі аналізу окремих результатів по класам, найбільш виділяються такі індивідуальні особливості як стриманість, інертність, сором'язливість, поступливість, залежність в поведінці, вразливість, безжалісність, більше орієнтовані на групові дії, ніж на особистісні прояви, безтурботність, що характеризується факторами D, E, I, J, O.

Аналіз результатів за другою методикою («Визначення загальної самооцінки» Г.Н Казанцевої), засвідчує той факт, що кількість респондентів з високою самооцінкою становить 17,5%. Адекватну самооцінку мають 47,5% респондентів, а низьку самооцінку вдалося виявити у 35% респондентів. Кількісні показники отриманих результатів представлено на рисунку 1.

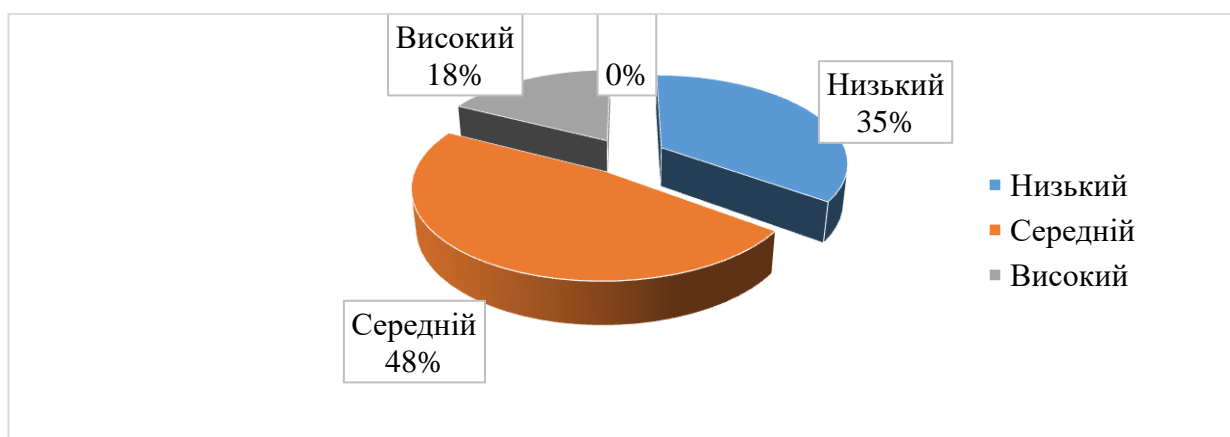

Рис. 1. Кількісні показники результатів за методикою визначення загальної самооцінки Г.М. Казанцевої

Проведений аналіз отриманих результатів за методикою Т. Лірі дозволяє зробити висновок про низький, помірний, високий та екстремальний рівні

міжособистісних відносин у групах підлітків, що представлено в таблиці 1. За першим типом взаємовідносин з оточуючими I – авторитарність, 50% респондентів мають низький рівень, 42,5% мають помірний рівень, 7,5% мають високий рівень, а респондентів з екстремальним рівнем не виявилось. За другим типом взаємодії з оточуючими II – егоїстичність, більша частина респондентів має низький рівень – 67,5%, а інша частина має помірний рівень – 32,5%. За третім типом взаємодії III – агресивність, низький рівень мають 62,5% респондентів, а 37,5% респондентів мають помірний рівень. За типом IV – підозрілість найбільша частина респондентів – 90% має низький рівень, а помірний і високий рівень складають по 5%. За п'ятим типом взаємодії з оточуючими V- підпорядкованість 62,5% мають низький рівень, 32,5% мають помірний рівень, і лише 5% респондентів з високим рівнем. За типом VI – залежність найбільша частина респондентів – 92,5% мають низький рівень, а помірний та високий рівні по 2,5%. За сьомим типом взаємодії з оточуючими VII - дружелюбність низький рівень мають 57,5% респондентів, 32,5% мають помірний рівень, 7,5% мають високий рівень, а також виявлено екстремальний рівень, який складає 2.5%. За типом VIII – альтруїстичність 72,5% мають низький рівень, 22,5% мають помірний рівень, і лише 5% респондентів мають високий рівень. За шкалою «домінування» 65% респондентів мають позитивне значення, а 35% - негативне. За шкалою «дружелюбність» 47,5% мають позитивне значення, а 52,5% респондентів мають негативне.

Таблиця 1.

**Кількісні показники результатів за методикою виявлення
рівня міжособистісних відносин Т. Лірі**

Типи взаємовідносин з оточуючими	Кількість респондентів у %			
	Низький рівень	Помірний рівень	Високий рівень	Екстремальний рівень
I	50%	42,5%	7,5%	0%
II	67,5%	32,5%	0%	0%
III	62,5%	37,5%	0%	0%

IV	90%	5%	5%	0%
V	62,5%	32,5%	5%	0%
VI	92,5%	2,5%	2,5%	0%
VII	57,5%	32,5%	7,5%	2,5%
VIII	72,5%	22,5%	5%	0%

Наступним кроком було визначено за спеціальними формулами показники по двом основним факторам: домінування і дружелюбність. Кількісні показники отриманих результатів представлено в таблиці 2.

Таблиця 2.

Кількісні показники за шкалами «домінування» та «дружелюбність»

Шкали	Кількість респондентів у %	
	Позитивне значення	Негативне значення
Домінування	65%	35%
Дружелюбність	47,5%	52,5%

За результатами методики «Соціометрія» Дж. Морено було встановлено, що 22,5% респондентів мають статус «зірки» і набрали найбільшу кількість виборів. Цей статус показує наявність у підлітках таких особистісних характеристик, як дружелюбність, вираженість лідерських якостей, життєрадісність та безконфліктність. Статус «Ті, кому надають перевагу» отримала найбільша кількість респондентів (45%) і це є показником їхньої популярності у колективі, робить їх бажаними об'єктами для міжособистісного спілкування. 32,5% респондентів отримала статус «Прийняті», що показує незначну кількість виборів цих підлітків у групі. Респондентів зі статусом «ізолювані», які не отримали жодного вибору, виявити не вдалося. Кількісні показники отриманих результатів представлено в таблиці 3.

Таблиця 3

Кількісні показники результатів за методикою «Соціометрія» Дж. Морено

Кількість респондентів у %			
Зірки	Ті, кому надають перевагу	Прийняті	Ізолювані
22,5%	45%	32,5%	0%

За результатами кількісного аналізу був зроблений кореляційний аналіз, який встановлює наявність значимих зв'язків між показниками. Так, нами було підтверджено наявність значимих зв'язків між індивідуально-психологічними якостями та статусом підлітків в групі.

Дискусія. У відповідності до проведеного дослідження, була розрахована перша значима кореляція між шкалою «домінування» та кількістю позитивних виборів групи завдяки соціометричному методу. Так, нами було встановлено наявність кореляційних зв'язків на рівні тенденції $p \leq 0,05$. Шкала домінування показала, що респонденти з високими показниками мають характер та тип сильної особистості, яка лідирує у всіх видах групової діяльності. Оточуючі помічають цю схильність до влади серед однолітків, але признають її, яка, в свою чергу, дає нам підстави стверджувати, що така якість, як домінантність, впливає на статус підлітків в групі. В процесі дослідження між шкалою «дружелюбність» та кількістю позитивних виборів групи в соціометрії, також було виявлено наявність кореляційних зв'язків на рівні тенденції $p \leq 0,05$. Респонденти з високими показниками за цією шкалою відрізняються схильністю до співробітництва, люб'язності, прагненням допомагати та проявляти дружелюбність у відносинах, являються лідерами в групі і мають також високий статус.

Крім цього, було проведене дослідження між індивідуальними властивостями і рисами характеру та специфікою взаємовідносин членів колективу, в результаті якого був встановлений зв'язок між шкалою «самовпевненість-схильність до почуття провини» та кількістю позитивних виборів групи в соціометрії. Так, дослідивши наявність кореляційних зв'язків на рівні тенденції $p \leq 0,05$, можемо прийти до висновку, що підлітки з низькими балами за шкалою «самовпевненість» відрізняються довірливістю та незворушністю. Їх складно вивести з себе, вони безтурботні та самовпевнені. В силу чого, їх часто недолюблюють оточуючі, тому вони не мають популярності серед групи однолітків.

Висновки. Проведене таким чином, дослідження дозволяє зробити висновок, що, міжособистісне спілкування підлітків з групою однолітків та відносини із зовнішнім світом є головним чинником становлення особистості в підлітковому віці, а також впливають на його поведінку та діяльність.

Під час емпіричного дослідження було виявлено що більшість респондентів мають адекватний рівень самооцінки, врівноважений рівень емоційної стійкості, низький рівень схильності до почуття провини, середній рівень самоконтролю та слабку мотиваційну діяльність. Для них характерні такі якості, як доброзичливість, сором'язливість, скромність, незворушність, довірливість.

В результаті математично-статистичної обробки даних емпіричного дослідження було зроблено висновок, що низькі бали за шкалою самовпевненості, високі показники за шкалою «домінування» та високі показники за шкалою «дружелюбність», говорять про рівень статусу особистості в усіх видах групової діяльності та впливають на вибір особистості серед інших членів групи.

Виходячи із загального положення та спираючись на сукупність фактів, можна сказати про наявність впливу індивідуально-психологічних якостей на статус підлітків в групі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Адлер, А. (1998). *Воспитание детей. Взаимодействие полов*. Ростов-на-Дону: Феникс, 448.

Кон, И. С. (1990). *Психология ранней юности*. Москва: Просвещение, 212.

Максименко, С.Д. (2007). *Психология личности: учебник*. Київ: КММ, 296.

Морено, Я.Л. (2004). *Социометрия: Экспериментальный метод и наука об обществе*. Руководство Практического Психолога. Москва: Академический проект, 320.

Мясищев, В. Н. (2011). *Психология отношений*. Москва: Изд-во Московского психолого-социального ин-та, 356.

Обозов, Н.Н. (1979). *Межличностные отношения*. Ленинград, 172.

Обозов, Н.Н. (1978). *Эффективность групповой деятельности в связи с некоторыми социально-психологическими характеристиками членов малой группы*. Человек и общество: Сборник статей. 9. 25-36.

Психология подростка. СПб.: пройм-ЕВРОЗНАК, 2003. 399-400.

Bernstein, R. (1980). *The development of the self-esteem during adolescence*. Journal of Genetic Psychology, 136.

REFERENCES

Adler, A. (1998). *Vospitanie detej. Vzaimodejstvie polov* [Parenting. Gender interaction]. Rostov-na-Donu: Feniks, 448.

Kon, I. S. (1990). *Psihologija rannej junosti* [Psychology of early youth]. Moskva: Prosveshhenie, 212.

Maksymenko, S.D. (2007). *Psycholohiya osobystosti: pidruchnyk* [Personality psychology: a textbook]. Kyiv: KMM, 296.

Moreno, Ja.L. (2004). *Sociometrija: Jeksperimental'nyj metod i nauka ob obshhestve. Rukovodstvo Prakticheskogo Psihologa* [Sociometry: Experimental Method and the Science of Society. Practical Psychologist's Handbook]. Moskva: Akademicheskij proekt, 320.

Mjasishhev, V. N. (2011). *Psihologija otnoshenij* [Relationship psychology]. *Izbrannye psihologicheskie trudy*. Moskva: Izd-vo Moskovskogo psihologo-social'nogo in-ta, 356.

Obozov, N.N. (1979). *Mezhlichnostnye otnoshenija* [Interpersonal relationships]. Leningrad, 172.

Obozov, N.N. (1978). *Jefferektivnost' gruppovoj dejatel'nosti v svjazi s nekotorymi social'no-psihologicheskimi harakteristikami chlenov maloj gruppy* [The effectiveness of group activity in connection with some socio-psychological characteristics of members of a small group] // *Chelovek i obshhestvo: Sbornik statej*. 9. 25-36.

Psihologija podrootka. Polnoe rukovodstvo [Psychology of a teenager]. SPb.: projm-EVROZNAK, 2003. 399-400.

Bernshtein R. (1980). *Rozvytok samoostinky v pidlitkovomu vitsi* [*The development of the self-esteem during adolescence*]. Journal of Genetic Psychology, 136.

N. Demchenko, N. Proskurka

STUDY OF THE INFLUENCE OF PERSONAL CHARACTERISTICS ON THE STATUS OF TEENAGERS IN THE GROUP

Abstract

*The purpose of this study is to study the individual psychological qualities of a teenager as a component that affects various aspects of an individual's activity and interaction with others. A special issue is the study of the socio-psychological status among teenagers and the assessment of individual-psychological qualities that contribute to this. The following **methods** were used: Kettel's questionnaire for adolescents 14PF; the method "Definition of general self-esteem" by G.N. Kazantseva; test of interpersonal relations T. Leary; socio-psychological test*

"Sociometry" by J. Moreno.; the method of mathematical data processing - Spearman's rank correlation coefficient.

The results. *In the course of empirical research, it was established that this sample of teenagers is characterized by extroversion, a balanced level of emotional stability, shyness, energy, an average level of self-control, and weak motivational activity. At the same time, it was established that the largest number of respondents has an adequate self-esteem, followed by respondents with a low level of self-esteem, and the smallest number of respondents has a high level of self-esteem. According to the results of T. Leary's method of identifying the level of interpersonal relations, it was established that teenagers are characterized by such traits as dominance and friendliness. According to the results of the "Sociometry" method by J. Moreno, it was established that according to the results of group elections, the largest number of respondents is a positive choice of the group, and there are no respondents who do not have any choice in the group.*

Conclusions. *Thus, the existence of two-way correlations between the scales of the specificity of the mutual relations of team members and the levels of interpersonal relations was established ($p \leq 0.05$). It was also established the existence of two-way correlations between the "friendliness" scales and the number of positive group choices in sociometry ($p \leq 0.05$), and between individual properties and character traits and the specifics of team members' relationships ($p \leq 0.05$). Thus, it was concluded that the individual and psychological characteristics of adolescents have an impact on their status in the group.*

Keywords: *adolescents, individual psychological characteristics, self-esteem, interpersonal communication, self-concept, status, socialization, attraction.*